

Sygn. akt I ACa 847/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 sierpnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Iwona Biedroń (spr.)

Sędziowie: SSA Małgorzata Lamparska

SSA Janusz Kaspryszyn

Protokolant: Roksana Krawczyk

po rozpoznaniu w dniu 29 lipca 2016 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **B. W.**

przeciwko **M. K.**

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu

z dnia 9 marca 2016 r. sygn. akt VI GC 3/15

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od powódki na rzecz pozwanego 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Opolu oddalił powództwo B. W. przeciwko M. K. o zasądzenie tytułem wynagrodzenia za 6, 7 i 8 etap realizacji umowy, wobec braku przesłanek umownych i ustawowych do skutecznego odstąpienia przez pozwanego od umowy w tym zakresie, kwoty 149.665,17 zł (pkt I), zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II), obciążył Skarb Państwa kosztami stawiennictwa świadków w kwocie 749,56 zł (pkt III).

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego stanowiły następujące ustalenia faktyczne:

W dniu 5 kwietnia 2011 r. M. K. jako zamawiający zawarł z E. W. jako wykonawcą umowę o wykonanie pawilonu mieszkalno-usługowego w O.. Wartość całości robót strony określiły na kwotę 601.013,42 zł (§ 5 umowy). Przysługujące wykonawcy z tytułu realizacji umowy należności miały być rozliczane fakturami wystawianymi za poszczególne etapy robót zgodnie z harmonogramem robót stanowiącym załącznik nr (...) do umowy. Stosownie do § 8 umowy, zamawiającemu przysługiwało prawo odstąpienia od umowy, gdy wykonawca przerwał realizację robót, a przerwa trwa dłużej niż jeden miesiąc.

W przypadku odstąpienia przez zamawiającego od umowy, wykonawcy w myśl § 9 umowy, przysługiwało wynagrodzenie tylko za faktycznie wykonane roboty do dnia odstąpienia od umowy, bez naliczania kar umownych. Zgodnie z aneksem do umowy z dniem 7 czerwca 2011 r. w ogół praw i obowiązków zmarłego E. W. wstąpiła B. W..

W dniu 17 listopada 2011 r. strony podpisały załącznik do umowy z dnia 7 czerwca 2011 r., zgodnie z którym zarówno zamawiający, jak i wykonawca mogli odstąpić od umowy, zawiadamiając o tym drugą stronę na 30 dni od przystąpienia do poszczególnych robót, zgodnie z harmonogramem prac i nie miały się z tym wiązać konsekwencje finansowe dla żadnej ze stron.

Realizacja umowy przebiegała etapami, zgodnie z harmonogramem prac. Zamawiający zapłacił całą należność za wykonanie czterech pierwszych etapów robót oraz za wykonane roboty dodatkowe, zgodnie z wystawionymi przez wykonawcę fakturami. W dniu 29 listopada 2011 r. pozwany wystawił B. W. referencje za wykonane na jego rzecz prace o łącznej wartości 429.547,46 zł. Prace związane z wykonaniem dachu na inwestycji, które miały zostać zgodnie z harmonogramem zakończone do dnia 31 października 2011 r., opóźniły się i były kontynuowane jeszcze w listopadzie 2011 roku. W dniu 7 grudnia 2011 r. pozwany wraz z kierownikiem budowy S. P. sporządzili protokół wykonania piątego etapu robót, tj. dachu na gotowo, wskazując które elementy dachu nie zostały przez powódkę wykonane. W pierwszych dniach grudnia pracownicy powódki zeszli z budowy z uwagi na panujące warunki atmosferyczne. Temperatury w grudniu 2011 roku, według pomiarów wykonanych w O., wahały się od 10# C do 0# C, a w oddalonych o około 8 km O. temperatury w tym czasie były niższe. Po okresie przestoju prace nie były przez powódkę kontynuowane.

W dniu 28 grudnia 2011 r. pozwany złożył oświadczenie o rezygnacji z wykonania przez powódkę tynków wewnętrznych, tynków zewnętrznych, sufitów podwieszanych na poddaszu. Oświadczenie to zostało doręczone powódce listem poleconym. Niewykonany przez powódkę zakres prac pozwany powierzył innej firmie.

Pismem z dnia 3 lipca 2014 r. B. W. wezwała pozwanego do zapłaty kwoty 132.879,80 zł tytułem zapłaty reszty umówionego wynagrodzenia za 6, 7 i 8 etap, wobec bezpodstawnego odstąpienia przez zamawiającego od umowy w tym zakresie.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał powództwo za bezzasadne. W sprawie zostały spełnione przesłanki z art. 395 § 1 k.c. W aneksie do umowy z dnia 17 listopada 2011 r. strony postanowiły, że każda z nich może odstąpić od umowy, zawiadamiając o tym drugą stronę na 30 dni od przystąpienia do kolejnych robót zgodnie z harmonogramem, bez żadnych konsekwencji finansowych. Strony określiły zatem termin, w którym przysługiwało im prawo do odstąpienia od umowy, z którego to prawa pozwany skorzystał i dokonał jednoznacznych uzgodnień dotyczących skutków odstąpienia od umowy. Złożone przez pozwanego w dniu 28 grudnia 2011 r. oświadczenie o odstąpieniu od umowy co do punktu 6, 7 i 8 harmonogramu zostało doręczone powódce na miesiąc przed przystąpieniem do prac wykończeniowych dachu, wykonywania klatki schodowej, sufitu poddasza oraz tynków wewnętrznych, zatem zastosowanie ma powołany zapis umowny. Okoliczności związane z panującymi w grudniu 2011 roku temperaturami zdaniem Sądu Okręgowego nie miały żadnego znaczenia dla oceny zasadności wytoczonego powództwa.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Od powyższego wyroku apelację wywiodła powódka, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu wyrokowi powódka zarzuciła:

- 1) naruszenie przepisów prawa materialnego, w tym m.in. art. 395 k.c., art. 644 k.c. i art. 649⁴ k.c. poprzez ich błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie,
- 2) naruszenie przepisów prawa procesowego, w tym m.in. art. 233 k.p.c. i art. 328 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie,
- 3) sprzeczność istotnych ustaleń stanu faktycznego z treścią zebranego materiału dowodowego.

Podnosząc powyższe zarzuty, powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił, co następuje:

W sprawie sygn. akt VI GC 216/12 B. W. domagała się od M. K. kwoty 58.243,04 zł tytułem reszty wynagrodzenia za wykonane roboty budowlane związane z wykonaniem dachu oraz za prace poprzedzające ten etap, kwoty 5748,07 zł tytułem kary umownej za odstąpienie od umowy oraz kwoty 13.517,05 zł tytułem zwrotu kaucji gwarancyjnej. Wyrokiem z dnia 14 maja 2013 r. Sąd Okręgowy w Opolu oddalił powództwo. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 13 listopada 2013 r. zmienił zaskarżony wyrok zasądzając od pozwanego na rzecz powódki kwotę 13.451,91 zł tytułem reszty wynagrodzenia za wykonane przez powódkę prace, a dalej idącą apelację oddalił.

Dowód: akta sprawy Sądu Okręgowego w Opolu sygn. akt VI GC 216/12.

Powódka otrzymała oświadczenia o odstąpieniu od umowy przez pozwanego w formie elektronicznej – w dniu 28 grudnia 2011 r. oraz w formie pisemnej (pismo z dnia 28 grudnia 2011 r. doręczone listem poleconym) w dniu 10 stycznia 2012 r.

Dowód: okoliczność przyznana przez powódkę w pozwie i apelacji oraz na rozprawie w dniu 15 lipca 2015 r.

Wiosną 2012 r. pracownicy powódki udali się na plac budowy celem zabrania pozostawionych rusztowań i szalunków. Pozwany odmówił ich wydania. Pracownicy powoda powiadomili policję.

Dowód: zeznania świadka K. P. (e-protokół z dnia 27.11.2015 r., 00:07:32)

J. B. jako pełnomocnik powódki podpisał wszystkie aneksy do umowy o roboty budowlane, w tym aneks (nazwany załącznikiem) z dnia 17.11.2011 r. oraz harmonogram robót.

Dowód: aneksy do umowy (k. 11-13, 44), harmonogram (k. 14).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wniesiona przez powódkę jako nieuzasadniona podlegała oddaleniu w całości.

Sąd Apelacyjny uzupełnił dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne w zakresie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Zbadał też z urzędu (art. 378 § 1 k.p.c.), czy przedmiot żądania w sprawie Sądu Okręgowego w Opolu sygn. akt VI GC 216/12 nie pokrywa się z żądaniem zgłoszonym przez powódkę w sprawie niniejszej, uznając, że zakresy przedmiotowe w obu tych sprawach nie pokrywają się. W sprawie Sądu Okręgowego w Opolu sygn. akt VI GC 216/12 powódka domagała się wynagrodzenia za prace wykonane do etapu 5 harmonogramu, w niniejszym postępowaniu za prace niewykonane a objęte pkt 6 -8 harmonogramu.

W pozostałym zakresie Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za podstawę własnego orzeczenia w sprawie, ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy. Wbrew zarzutom apelacji, znajdują one odzwierciedlenie w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym. Podniesiony przez apelującą zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego, a konkretnie art. 233 k.p.c., uznać należało za chybiony. Dokonując oceny materiału dowodowego, Sąd I instancji nie naruszył

reguł swobodnej oceny dowodów wyznaczonych treścią tego przepisu. W jego rozumowaniu nie można dopatrzeć się luk czy błędów logicznych, a wyprowadzone wnioski i oceny nie pozostają w sprzeczności z zasadami doświadczenia życiowego. Nie zasługuje również na uwzględnienie zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 328 k.p.c. Wprawdzie uzasadnienie wyroku z dnia 9 marca 2016 r. nie jest bardzo obszerne, ale Sąd I instancji w sposób wyczerpujący wskazał podstawę faktyczną wyroku i wyjaśnił na czym oparł poczynione przez siebie ustalenia. W świetle zgromadzonego materiału dowodowego, w szczególności zeznań wnioskowanego przez powódkę świadka K. P., zbędne było zwracanie się o sporządzoną przez Policję w N. notatkę dotyczącą interwencji w sprawie odmowy wpuszczenia pracowników powódki na plac budowy. Z zeznań K. P. wynika, że pracownicy powódki udali się na teren budowy celem odebrania należących do powódki materiałów i sprzętu, a nie celem dalszego wykonywania robót budowlanych. Ponadto świadkowie wskazywali, a na takim też stanowisku stała powódka, że bezpośrednią przyczyną zaprzestania wykonywania prac na budowie nie była odmowa wpuszczenia pracowników powódki na plac budowy, lecz niskie temperatury uniemożliwiające kontynuowanie wykonywania prac zgodnie ze sztuką budowlaną. W świetle jednak przedłożonych przez pozwanego wykresu temperatur panujących w tym okresie w pobliskim O., które wahały się od 10° C do 0° C, Sąd Okręgowy prawidłowo uznał te zeznania za niewiarygodne.

Podnoszona przez pozwaną okoliczność poniesienia kosztów wynagrodzeń za pracę w kwocie 23.000 zł, na dowód czego została przedłożona lista płac za grudzień 2011 roku, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie, ponadto mogła zostać przedstawiona w toku postępowania przed Sądem Okręgowym. Nieistotna była również dla rozstrzygnięcia kwestia, czy firma trzecia wykonała roboty budowlane za powódkę ani w jakim zakresie. Wykonywanie przez powódkę prac dodatkowych także nie miało znaczenia, skoro w związku z tym strony nie zmieniły terminów realizacji poszczególnych etapów robót.

Nietrafne są również zarzuty naruszenia prawa materialnego, a konkretnie wskazanych przez powódkę przepisów art. 395 k.c., art. 644 k.c., art. 649⁴ k.c. poprzez błędną wykładnię czy niewłaściwe zastosowanie. Sąd I instancji prawidłowo ocenił, że podstawą roszczenia powódki nie może być art. 644 k.c. czy art. 649⁴ k.c.

Pozwany składając oświadczenie z dnia 28 grudnia 2011 r. nie powołał się na możliwość skorzystania z uprawnienia jakie daje art. 644 k.c. trafnie więc przyjął Sąd Okręgowy, że przepis ten nie miał w sprawie zastosowania. Natomiast gdy chodzi o art. 649⁴ § 3 k.c. to podkreślić trzeba, że powódka nie wykazała podstawowej przesłanki możliwości żądania od inwestora zapłaty wynagrodzenia, a mianowicie gotowości do wykonania robót i przeszkody w ich wykonaniu będącej po stronie inwestora.

Wbrew stanowisku powódki przewidziane w umowie łączącej strony konsekwencje odstąpienia od umowy nie naruszają regulacji przewidzianej w art. 395 k.c. Strony określiły termin, w którym przysługiwało im prawo do odstąpienia od umowy i uzgodniły w sposób jednoznaczny skutki odstąpienia od umowy. Celem umownego prawa odstąpienia przewidzianego w art. 395 k.c. jest wprowadzenie do umowy większej elastyczności umożliwiającej rezygnację z dalszego pozostawania w stosunku zobowiązaniowym. Strony z takiej możliwości skorzystały, określając przyczyny, termin i skutki odstąpienia każdej ze stron od umowy z dnia 5 kwietnia 2011 r., wskazując jednocześnie, że przepisy Kodeksu cywilnego będą miały zastosowanie tylko w sprawach nieuregulowanych postanowieniami umowy (§ 19 umowy).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w świetle zgromadzonego materiału dowodowego należy uznać, jak to zostało rozstrzygnięte w powoływanej przez pozwanego sprawie Sądu Okręgowego w Opolu o sygnaturze akt VI GC 216/12, że strony osiągnęły porozumienie co do opuszczenia placu budowy przez powódkę. Na początku grudnia 2011 roku wykonane dotychczas przez powódkę prace zostały rozliczone w oparciu o wystawione przez nią faktury, a powódka nie domagała się dopuszczenia do kontynuowania prac i dostępu do placu budowy. Jak wynika z zeznań pracowników powódki S. P. i K. P. w tym czasie wykonywali oni również prace w miejscowości K., co uzasadniało zwrócenie się przez powódkę do pozwanego o wystawienie referencji, które otrzymała w dniu 29 listopada 2011 r. W świetle zasad doświadczenia życiowego trudno uznać, by były one jej potrzebne do kontynuowania prac na rzecz pozwanego. Jak już wyżej wskazano pracownicy powódki na plac budowy w O. wrócili jedynie po to by zabrać pozostawiony tam sprzęt

i materiały. Powódka w żaden sposób nie wykazała, by jej pracownicy opuścili plac budowy na jednostronne żądanie pozwanego ani też że domagała się wpuszczenia na teren budowy celem kontynuowania robót, nie wskazywała nawet konkretnego terminu, w jakim według niej podjęcie prac było możliwe.

Stosownie do art. 60 k.c., z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny, w tym również przez ujawnienie tej woli w postaci elektronicznej (oświadczenie woli). Dopuszczalne jest także rozwiązanie umowy w sposób dorozumiany (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2010 r., V CSK 430/09, LEX nr 818737). Powódka, nie przystępując do wykonania prac i nie żądając dopuszczenia jej do placu budowy, per facta concludentia wyraziła wolę rozwiązania łączącej strony umowy z dnia 5 kwietnia 2011 r.

Nawet gdyby przyjąć, że nie doszło do zawarcia przez strony porozumienia to istniały umowne przesłanki do skutecznego złożenia przez zamawiającego oświadczenia o odstąpieniu od umowy w zakresie realizacji 6, 7 i 8 etapu robót. Wobec niewykonywania przez powódkę prac przez okres dłuższy niż miesiąc pozwanemu przysługiwało uprawnienie do skutecznego złożenia oświadczenia

o odstąpieniu od umowy bez zapłaty wynagrodzenia za niewykonane prace. Zgodnie z § 8 tiret 3 umowy, pozwany jako zamawiający mógł odstąpić od umowy w sytuacji, gdy wykonawca nie wykonuje robót zgodnie z umową, co powoduje opóźnienie większe niż jeden miesiąc. W przypadku odstąpienia przez zamawiającego od umowy, wykonawcy w myśl § 9 umowy, przysługiwało wynagrodzenie tylko za faktycznie wykonane roboty do dnia odstąpienia od umowy, bez naliczania kar umownych. Powódka przyznała (w pozwie i apelacji oraz na rozprawie w dniu

15 lipca 2015 r.), że otrzymała oświadczenia o odstąpieniu od umowy w formie elektronicznej – w dniu 28 grudnia 2011 r. oraz w formie pisemnej (pismo z dnia

28 grudnia 2011 r.) doręczone listem poleconym w dniu 10 stycznia 2012 r. Niewątpliwie pismo z dnia 28 grudnia 2011 r. wywołuje skutek dopiero z dniem doręczenia (art. 61 § 1 zd. 1 k.c.), a powódka zarówno w pozwie, jak i w apelacji wyraźnie wskazała, że otrzymała je dopiero w dniu 10 stycznia 2011 r. Doręczenie pisma w dniu 10 stycznia 2011 r. wyczerpywało uprawnienie pozwanego do odstąpienia od umowy w oparciu o § 8 tiret 3 umowy. Pracownicy powódki zesłali

z placu budowy ponad miesiąc przed tą datą, czego powódka nie kwestionowała, wskazując w niniejszej sprawie, iż było to 7 grudnia 2011 r., a do dnia otrzymania pisma powódka nie podjęła żadnych działań celem podjęcia prac. Powódka nie wykazała, by wzywała pozwanego do udostępnienia placu budowy lub w inny sposób wyraziła chęć wznowienia przerwanych prac.

Pozwanemu przysługiwało prawo do odstąpienia od umowy bez zapłaty wynagrodzenia za niewykonane prace także na innej podstawie. Zgodnie z załącznikiem do umowy z dnia 17 listopada 2011 r. zarówno zamawiający, jak i wykonawca mogli odstąpić od umowy, zawiadamiając o tym stroną na 30 dni od przystąpienia do poszczególnych robót, zgodnie z załączonym harmonogramem

prac i nie miały z tego tytułu wynikać żadne konsekwencje finansowe dla stron. Wbrew stanowisku powódki, zawarte w załączniku z dnia 17 listopada 2011 r. postanowienie modyfikujące umowę z dnia 5 kwietnia 2011 r. wiąże ją. Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut, iż podpisujący załącznik za powódkę J. B. nie

miał umocowania do złożenia takiego oświadczenia. J. B., działając jako pełnomocnik powódki, podpisał z pozwanym aneks do umowy o roboty budowlane

z dnia 5 kwietnia 2011 r., na mocy którego powódka jako spadkobierca wstąpiła w ogół praw i obowiązków E. W. wynikających z umowy i przejęła plac budowy od dnia 7 czerwca 2011 r., a następnie aneks z dnia 16 sierpnia 2011 r. zmieniający paragraf 7 umowy oraz aneks z dnia 15 listopada 2011 r. związany ze zmianą nazwy przedsiębiorstwa powódki w zakresie oznaczenia przedsiębiorcy, brak zatem logicznego uzasadnienia do przyjęcia, że nie posiadał on upoważnienia do reprezentowania powódki akurat przy podpisywaniu załącznika do umowy z dnia

17 listopada 2011 r. Powódka w żaden sposób nie wykazała, że w chwili podpisania tego załącznika J. B. nie posiadał już stosownego umocowania lub że umocowanie to nie obejmowało podpisania aneksu o takiej treści, a pozwany o tym wiedział. A zatem w świetle art. 105 k.c., nawet gdyby przyjąć, że pełnomocnictwo zostało wypowiedziane to czynność prawna była ważna. W § 16 umowy strony przewidziały, że zmiana postanowień zawartej umowy może nastąpić za

zgodą obu stron w formie pisemnego aneksu pod rygorem nieważności. Aneks do umowy z dnia 17 listopada 2011 r. nazwany załącznikiem został sporządzony w formie pisemnej, został opatrzony podpisem pełnomocnika powódki oraz pieczęcią firmową, stanowi więc dokument prywatny.

Pozwany złożył powódce oświadczenie o odstąpieniu od umowy w formie elektronicznej w dniu 28 grudnia 2011 r., a więc co najmniej 30 dni przed przystąpieniem przez nią do wykonywania robót, przy czym należy podkreślić, że powódka do realizacji prac w ogóle nie przystąpiła. Z powyższego wynika, że w niniejszej sprawie pozwanego nie obciążał obowiązek zapłaty powódce jako wykonawcy wynagrodzenia za niewykonane prace w związku z odstąpieniem od umowy.

Mając na uwadze bezzasadność zarzutów apelacji, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł jak w punkcie I sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono stosownie do jej wyniku na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd zasądził od powódki na rzecz pozwanego koszty postępowania apelacyjnego obejmujące wynagrodzenie jego pełnomocnika w kwocie 5.400 zł ustalonej w oparciu o § 10 ust. 1 pkt 2 w zw.

z § 2 pkt 6 obowiązującego w dacie wydania wyroku przez Sąd I instancji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.